

NAŠ DALJNI BLIŽNJI SVET

Ze doslej smo v Sodobnosti posvečali določen prostor kritiškemu in umetniškemu snovanju tujih avtorjev, še zlasti pesništvu kot najbolj indikativni dejavnosti, ki je najbolj zgoščena informacija, hvaležna možnost primerjave in umetniški užitek. S pričujočo številko uvajamo posebno rubriko; z njo bi radi za stalno odprli vrata v svet, s katerim smo zlasti politično in ekonomsko tako rekoč v vsakodnevnem stiku, kulturno in umetniško pa nam je marsikatera dežela, bližnja in daljna, popolna neznanka. To, kar je doslej dajalo videz naključnosti, naj bi se poslej pojavljalo redno, organizirano in osmišljeno. Prinašalo naj bi širše zajeto kulturo in umetniško informacijo, povezovalo naša umetniška prizadevanja s tujimi in, nenazadnje, širilo naša kulturna in človeška obzorja. V tej rubriki bomo, tako kot v tej številki, objavljali posamezna dela ali pregledne in prevajalske dejavnosti naših avtorjev, prispevke, ki jih tuji avtorji (tokrat Viktor Kudělka) napišejo posebej za našo revijo, dobršen del naše pozornosti pa bo posvečen tistim deželam, narodom in družbenim skupnostim, ki so šele pred kratkim stopili ali pa šele stopajo v neizogibnost konkretnih političnih odnosov sodobnega sveta in v njem iščejo, včasih tudi v tragičnih krčih, svojo nacionalno in družbeno identiteto. Kot domala vsa današnja Afrika.

Prepričani smo, da bodo ti naši napor naleteli na razumevanje in naklonjenost bralcev. Da pa ne bi šla ta prizadevanja »na škodo« domačih avtorjev, razširjamo tudi sam obseg revije, za kar se zahvaljujemo Republiški kulturni skupnosti, ki nam je za ta program obljubila ustrezno pomoč.

Ur.

Dan praznoverja. Četrtek, ko je najteže

Ferenc
Juhasz

Tretjega dne je najteže, tretjega.

Otožno blodim po tem kamnitem elektro-otoku:
po Oktogonu.

Četrtek zvečer je.

Ne preklinjam se.

Ne objokujem se.

Pada modri, rumeni, zeleni, rdeči dež.

Ob moji nogi mavrični oljni potoki
in nakopičeni dežni mehurčki.

Kot glinénovrčasto okrašene oči
gibljivokožnih kameleonov —

tako se vrte pergamentne oči
gomazečih mehurčkov.
Guba se njihova sljudnato žametna koža, giblje se,
barvo za barvo spreminja.
Drug čez drugega plezajo rdeče grebenasti dežni kuščarji.
To je trg cvetoče kamen-samote,
otok Galapagos.

Sam sem.

Trg se vrti kot bleščeč vrtiljak,
njegove ladje: taksi, avtobus, tramvaj,
njegova okna: izložbe,
njegove vlačuge: gole gladiole s spolovili.
Pada modri, rumeni, zeleni, rdeči dež.

Kolporterji kričijo.
Prodajalci cvetja molčijo.

Proti drevesom, streham in dimnikom kovinski skeleti vzdigujejo
živalsko svetlobo — cvetje tišine,
trenutna bitja noči,
pošasti elektrike.

Moje srce, razpeto na nebu, vidi svojo usodo:
kot velikanski obarvani mozeg
nad mano vibrira električni zemljevid:
Madžarska.

Svetleče pike vasi, ceste,
kakor možganske celice, mozeg-gangliji,
elektro-reke: modre žile
in lesketavi zavoji.

Jož, ljudje!

Tretjega dne je najteže, tretjega.

Ne preklinjam se.
Ne objokujem se.

Tu in tudi tam se v dežju razcvetijo
 streha, stena, nebo:
 v žar-pajčevini žar-pajek,
 in gnan od celične sile sija
 reklame mimozin list
 se odpira, obrne in skrči
 kot glava globokomorske rože-živali,
 ko se pozibava,
 ko otipava.

Človeštvo, pomagaj mi!

Pod praprotmi, pod kristali dežja
 šelestijo, ropočejo in se potijo
 kot praživali iz celofana
 najlonska ogrinjala, gumasti plašči,
 prozorne plastične vrečke.

Ženske v kuščarskih kožah,
 moški v kačjih kožah.

Lačni so.
 Žejni so.

Z modrim, rumenim, zelenim, rdečim obrazom
 se rinejo.

Kdo sploh ve, da tu šklepetaje stojim?
 Komu naj kupim zdaj cvetja?
 Kje so dobri prijatelji?
 Kdo me bo slišal, če bom zakričal?

Gledam dež
 in te iščem.
 Kličem te
 z besedami, ki modrijo.
 In v rdečih, rumenih, zelenih
 bleščečih črtah
 večer riše v dež
 velikanski pivovski vrč.
 Rodi se s padcem v minljivost.

V zlatih vrčih šumi zlato pivo,
 zlati vrč bljuva električne kodre.
 Na sluzasti pločnik kaplja
 fosforna pena, električni fosfor.

Kam grem?
 Kaj pojem?
 »Gospod, reši me vsega hudega!«

Tretjega dne je najteže, tretjega.

Zbežati bi bilo treba.
 Ostati bi bilo treba.

Bredem v električni peni piva.
 Fo bi vsaj kričal kakor otrok, ki si česa želi,
 ko bi vsaj kričal, a vsi bi se mi smejali.
 In povzpel bi se nate, elektro-mreža Madžarska,
 ležal bi na tvojih možganih iz neona
 in med presojnimi rebri
 bi videli moje oteklo srce.
 Ki je tvoje.
 A se ne sme. Ni mogoče.

Tretjega dne je najteže, tretjega.

A ne kričim,
 ne izpustim kletve,
 samo v deževni divjini stojim,
 iz ust mi plane babičina beseda:
 »Reši me, gospod, enorogega konja, ptice-četrverodjke,
 reši me, gospod, luskinastega ovna, rjoveče cvetice,
 reši me, gospod, lajajoče žabe, angela s kopitom,
 reši me, gospod, reši me vsega hudega!«

A komu momljam, s kom govorim?
 Kdo se s pesmijo reši smrti?
 Saj sem smeje zatajil Boga,
 s trnjem sem ga bičal po bokih, nato sem pobegnil.
 Svoj plamen sem navil na božjo višino:
 v njem se zdaj cvre mrčes sveta
 s prasketanjem zelenih solza, s čofotanjem zelenih mehurčkov,
 in mojo glavo opletajo

rdeče in modre električne korenine.
 Name se spušča lilasta brada elektro-človeka,
 davi me kot tipalka in me vsega zakrije,

Samo ti mi lahko pomagaš, to vem.
 Tretjega dne je najteže, tretjega.

Kaj hočem?
 In kaj sem hôtel?
 Sebe sem z nohti vpraskal v tvoje srce,
 kot se vkoplje vojaček s kocastim licem
 v trebuh matere zemlje med minskim ognjem:
 nad njim ples mrtvaških glav,
 kovinasto listje,
 ob njem vodometi rubinov, krvave muhe,
 podzemskojamni prepadi mesa, liane utripalnic,
 mavrične veke in okroglo cvetje oči.

Zvit kakor embrio
 čepim
 v tvoji krvavi džungli:
 nežno dvigajoča se rebra me zibajo
 in tvoj šelesteči krvavi slap
 in mastno, kodrasto drgetanje čreves,
 poslušam, kako delajo, kako vro
 jetra, ledvice, pljuča in fosfor,
 moje odprte oči vidijo tvojo notranjo noč
 in moje tipajoče tipalke
 čutijo tvoje presojno telo.
 Ti si moje vesoljstvo in moje visoko morje.

Sam sem.

S teboj.

Pada modri, rumeni, zeleni, rdeči dež.
 Zar-živali se luščijo iz globin.

In elektro-meduza Madžarska,
 možgani morja, valovi nad menoj,
 in meduza-vesolje: zemeljska krogla
 plava v zalivu Rimske ceste.

Verjamem,
 da boš odvrгла mehki oklep,
 da ti bo zrasla vera
 in boš razprostrla svoja zlata mozaična krila,
 izvlekla jih boš iz sluzasto mehkega blata,
 hitinasti organizem se bo posušil, okrépil,
 opne se bodo zgladile, napele,
 izvila se boš iz modro žilastih brozg
 in maternica časa se bo tiho zaprla.

Tu stojim sam.
 Povesim svojo premočeno glavo.

Tretjega dne je najteže, tretjega.
 Četrtek zvečer je.
 Ne preklinjam se.
 Ne objokujem se.

In napotim se proti domu, premočen, življenju naproti,
 v modrem, zelenem, rdečem dežju, v času socializma.

FERENC JUHASZ (roj. 1928 v vasi Bia blizu Budimpešte) je eden najizrazitejših predstavnikov srednje generacije v sodobni madžarski poeziji. Preživil je revno in težko mladost, že v prvih povojnih letih pa je z izvirnostjo svojega pesniškega talenta opozoril nase in bil ob podpori pesnika Sandorja Weöresa sprejet v literarne kroge, izdal z devetnajstimi leti prvo zbirko in se vpisal na univerzo. Juhaszovo zgodnje delo povezujejo s »populističnimi« tendencami v madžarski literaturi, to je z gibanjem, ki je v tridesetih letih skušalo združevati v literaturi estetske elemente s socialnim in nacionalnim angažmajem. Vendar je njegovo nadaljnje delo zavzelo mnogo širše dimenzije. Ob pobudah, ki jih je ustvarjalno črpal iz neposredne madžarske tradicije in moderne evropske literature, je ustvaril samosvojo pesniško govorico, ki marsikdaj z epsko širino in filozofskim ovrednotenjem človeškega bivanja na zemlji in v veselju dosega v svojih končnih učinkih pravo lirično prodornost. Juhaszov patos je vsebinsko nabit, njegova metaforika izvirno rase iz spoja med izročilom in sodobnostjo, njegov jezik bogati in obnavlja madžarsko pesniško govorico in leksiko.

Juhasz je izdal vrsto pesniških zbirk, njegovo delo pa je bilo opaženo tudi v tujini in prevedeno v mnoge evropske jezike. V temelju pesmi, ki jo objavljamo, lahko prepoznamo dogodke iz madžarske povojne zgodovine, ki pa jim pesniška govorica podeljuje širše dimenzije. Med človeško stisko in zaupanjem se soočamo z objektivno zarisano fresko, polno pesniške resničnosti.

Pesem je po dobesednem prevodu Jožeta Hradila prepesnil Kajetan Kovič in bo objavljena tudi v antologiji madžarske lirike 20. stoletja, ki bo v kratkem izšla pri Državni založbi Slovenije.